

ולו תהי למוות ממשלה

1948. נוכחתי שהכפר הרכיא שכן בדיוק מול המקום שבו שכנתי באותו יום.

מלאכת שבשבת

הכל מדברים על מוג'האוור, ואיש אינו עושה דבר בעניין זה! התלוצץ מארק טוויין, והוא טעה. אפשר לעשות הרבה במוג'האוור. אפשר להשתמש בו לשם שטיפת המוח. למשל: אפשר להגניב לפתע למוג'האוור את אריאל. היו כרוזך מעלות בשכם ובאריאל, כאילו היו אלה שתי ערים ותיקות ושונות-ערך. כאילו אריאל אינה נקודה זמנית על המפה, שתיראה מחר כמו ימית. אפשר להוסיף מחר לרשימה האינסופית של תחזית מוג'האוור שמות כמו "בגילעד ובכשן 20 מעלות כלילה ו-28 ביום. ברבת-עמון ובמידבר המיוחזר 24 עד 28, ברמסק ובמבואחמת...".

עוד חוון למועד. בהווה קורה משהו אחר. יש בטלוויזיה תוכנית חדשה בשם שבשבת. מין קאריקטורה של תוכנית מוג'האוור בתחנות הטלוויזיה האמריקאית. שם זאת מלאכת-מחשבת — קריינים מיקצועיים, הגשה מיקצועית מעולה. אצלנו זה קצת מגומגם, קצת מאולתר. יעני, ישראלי. אך לא זה העיקר.

העיקר הוא שהתחזית מוגשת על גבי מפה מסוימת מאוד. היא מראה את אירופה, מצפון בריטניה עד דרום ישראל. מבלי להגיד מילה, כדבר מובן מאליו, מוכנס לראשו של הצופה כי ישראל היא חלק מאירופה, שחשוב מה שקורה באירופה. מין מפה קולוניאלית מן המאה שעברה. אותה המפה שעמדה לנגד עיניו של הורקטור תיאודור הרצל, עיתונאי בווינה, וידידו של מכס נורדא, עיתונאי ומבקר בגרמניה, כאשר חשבו, באירצון רב, על פלסטינה.

אפשר לטעון, כמובן, שזה הגיוני. ישראלים מטיילים ללונדון ולרומא, לא לבגראד ולטראנא. בוודאי. אבל ישראלים מטיילים גם לניו יורק וללוס אנג'לס, והרבה מהם מטיילים כיום לקאהיר וללוקסור.

אילו אפשר היה, היו רבים אצלנו מציעים לנסר את ישראל ממפת המרחב השמי ולגרור אותה בים למקום אחר. למשל, איש בין היוויוורה הצרפתית והריווירה האיטלקית. אחרים היו מציעים, גם הסתם, להגשים סוף-סוף את החלטתו של הרצל: "בבאזל יסרתי את מדינת-היהודים". טוב, כולנו יודעים כי ארץ-ישראל נמצאת בין סוריה ומצרים. מה אפשר לעשות. אבל זה מרגיז, לא?

גילעדי הערבי

כאשר סיפרו לי בעזה על מוחמד אברנאצר, האיש ש"חטף" את איש-הסיוע האמריקאי, חשבתי על אליהו גילעדי. כפי שסיפר העולם הזה, אברנאצר היה גיבור לאומי לשעבר, שנשבר והשתגע ככלא. כשיצא, נרחח על-ידי חבריו, שחששו מפני התנהגותו חסרת-האחריות. ואכן, הוא התרועע עם אנשים מפוקקים ונחשד גם כשיתוף-פעולה עם השב"כ. כדי להפריך חשד זה, ביצע כל מיני מעשים שנגרד את הור"ר האינתיפאדה — ירית בעצין ישראלי, התנפלות על נהגי-מכילית ועוד. וזהי כמעט חזרה על פרשת גילעדי. גם הוא היה איש-מחותר נאמן. הוא נכלא וברח מן הכלא בחברת יצחק יוניצקי (שמו). בחוץ התחיל להתנהג כשווי צר, להגות תוכניות מסורפות להדיגת מנהיגי היישוב. אילו היה מעורר את זכר היישוב העברי על לח"י, ומבי לחשיפת המחותר ואולי לחיסולה?

שמיר

מה יכלה המחותר לעשות? לא היו לה תביסור. היא לא יכלה להגלותו לארץ רחוקה. יצחק שמיר החליט לחסלו. האיש נרצח בחולות, ופרשתו מסעיקה את רוח הוותיקים עד היום, (אגב, נושא מצויין למחזה או לסרט).

ראשי האינתיפאדה בעזה לא נהגו כך. הם ריחמו על אבוי נאצר, מפני שהיה גיבור לאומי לשעבר. ניסו לעזור לו, לסדר לו עבודה, לתת לו כסף. שום דבר לא עזר. הוא רצה להוכיח שהוא עדיין גיבור לאומי, ועשה מעשים שעלולים היו לסכן את מטרות האינתיפאדה ואת תרמיתה בעולם. לכסוף "חטף" את איש-הסיוע האמריקאי. ראשי האינתיפאדה שיחררו את האיש, אך לא נקטו אמצעים נגד אברנאצר עצמו. הבעיה נפתרה על-ידי צה"ל. האיש נתקל בסויר, שלף אק"ד, נורה ונהרג. למעשה היתה זאת התאבדות.

ליס, שהמתינו גם הם. אחר מהם נגיש אלי ואמר: "גו, מה אתה אומר? הילדים הערבים האלה זורקים עלי אנבים! מה אתה אומר על זה?"

"כשהייתי ילד, גם אני זרקתי אנבים!" אמרתי. "אז היו צריכים לתת לי את הירי" התרתח החייל. "זרקתי אנבים על האנגלים, המשכתי. פני החייל אירו. "זה היה כסדר" אמר לי בחיוך רחב, עלה על רכב וניפנף לי בידידות.

כעבור כמה שעות נסעתי בעזה במכונית של אחד ממסודות-הסעד. שוחחתי עם הנהג, איש כבן 30. שאלתי אותו מיניו משפחתו. הוא אמר שהוא עצמו נולד בעזה, אבל משפחתו באה מכפר בשם סוואפיר. "אתה בטח לא שמעת על הכפר הזה, אמר.

"הייתי שם, הפלטי. "איך זה? היית קהלאי?" "לא, הייתי חייל", אמרתי. "הסוואפירים" (כך קראו להם אז, כי היו אלה שני כפרים מסומים זה לזה — סוואפיר המיוחזית וסוואפיר המערבית)

היו בדרך לנגב. בימים המכריעים של מלחמת-העצמאות, בקרב הגדול על נגב, היה הבסיס הקרבי של שונוני ש'חשנון כשרה ליד סוואפיר, בין עזים ושיחי-צבר גבוהים. את שיחי-הצבר אני זוכר במיוחד. כי פעם, כשהסתופפתי ליד אחד משיחי-הצבר לצרכים מסוימים, ירד עלי ספיטפיר מצרי וירה לעברי במקלעיו. זה קרה, בוודאי, כמה ימים אחרי שהוריו של הבחור-הנהג ברחו משם לעזה. כסיפרי בשנות פנתות 1948. שבו רשום מעל לכל פרק המקום שבו נכתב, נושאים שיבעה פרקים את הציון. שוחה ליד סוואפיר."

שוחחתי על הכפר, והאיש סיפר לי שהוריו היו בעלי בית בודד, מרוחק מהכפר, ליד הגשר שעל הכביש (כביש מסמיה אשקלון). לפי תיאורו, היכרתי את הבית מייד. זה היה המטה הקרבי של המג"ד שלנו, צ'יה (צבי צור), באותם הימים, והייתי בו כמה פעמים. קשר מוזר בין הבחור ובניני. כעבור שעה קלה שוחחתי עם מישפחה במחנה-הפליטים ג'יבאליה, שסיפרה לי על בריחתה מכפר בשם הרביא לעזה לאורך הים יחד עם כל גנאי-הכפר. וגם זה הזכיר לי משהו. זה היה היום השקט ביותר שלי במלחמה. הייתי בקורס מסיכפים. במהלך מיבצע עיר-מכות, להבקעת הדרך לנגב, שלחו אותנו לחוליקאקא.

זה היה כמה שעות אחרי אחד הקרבות המרים ביותר של המלחמה ההיא, קרב של כידונים. כשבאתי לשם ראיתי, על מידרון אחד, כ-100 גופות של חיילים מצריים. את הגופות של חברינו — ובניהם כמה מחברי הטובים ביותר — כבר הספיקו לפנות.

באנו להחליף את היחידה שהשתתפה בקרב זה. תפסנו עמדות. המס"ם של מי מתגרב ללכת קדימה, מרחק של כמה מאות מטרים, כדי להחליף את איש הצפיית. אחרי מראה הגופות חשתי צורך עז בכדידות, והתנדבתי לג'וב. מקום הצפיית היה כראש גיבעה, בשרה הפתוחה. למרגל-תיה השתרעה שפלת-החוף שבין אשקלון ועזה. הנוף היה גלוי לעיני עד למרחק של כמה קילומטרים, ולא היה שום חשש שאויבי יוכל להתקרב בהיחבא ולהפתיע אותי.

השתרעתי על הארץ, ובמשך כמה שעות הסתכלתי בחר"קים, השקטתי לזימום הדבורים, בתימי. ירדה עלי שלווה פילוסופית. היררהתי על החיים והמוות.

במרחק רב ראיתי במשך כל השעות האלה תנועה של בני-אדם, מצפון לדרום לאורך שפת-הים. לא יכולתי להבחין ממרחק אם היו אלה חיילים או אזרחים. הנחתי שהיו אלה חיילים מצריים המפנים את אשקלון והנגמלטים דרומה, לפני שטבעת-הכיתור שלנו נסגרת עליהם.

סיפור האיש בעזה הבהיר לי שהיו אלה אזרחים, תושבי האיזור, שברחו דרומה והמאכלסים כעת — הם וצאצאיהם — את מחנות-הפליטים ברצועת-עזה, שעליהם אנתנו שומעים מדיייום.

בשובי הביתה מעזה הסתכלתי במפה ערבית שקניתי בע"מאן, שבה מסומנים כל הכפרים הערביים שהיו קיימים ב-

בערב שלפני הפיגוע באוטובוס רואיינתי בירושלים על ידי עיתונאי אוסטרי. בין השאר שאל אותי המראיין אם עלולה האינתיפאדה, לפי הערכתך, לגלוש לפיגועים בישראלים. אמרתי לו שהדבר עלול לקרות בכל רגע.

וכן הסבתי לו מאז ראשית האינתיפאדה, נהרגו בשטחים הכבושים קרוב ל-600 איש, ובניהם כ-100 ילדים. לכל הרוג והרוגה יש בני-מישפחה — אבא, בנים, אחים, דודנים — וידידים. יתכן שמסתובבים ברגע זה בארץ 5000 איש הזוממים נקמה אישית.

הישראלים אינם מודעים לכך, מפני שמעשייה-ההרג היר-מיים הפכו לכרוניקה שיגרתית בכלי-התיקשורת, כלי כל התייחסות אנושית.

עד היום, כמעט ולא היו פיגועי-נקמה. וזהי הפגנה די נדרי-רה של מישמעת לאומית. ראשיה-אינתיפאדה אינם רוצים בפיגועים של הרג. לרעתם הם מוזיקים לאינתיפאדה. עד כה נשמר כלל זה כמעט באופן מוחלט, אך מי יכול להבטיח שמחר לא יעשה משהו מעשה-נקמה גדול, ויגרור את הארץ כולה למרחץ-דמים?

כשאמרתי מילים אלה לרשמקול, לא העליתי על דעתי שתחזית זו על מה שעלול לקרות "מחר" תתגשם באופן מילוי-לי.

המיסטררה הודיעה כי הצעיר הפלסטיני, שגרם לפיגוע, טען כי בא לנקום ניקמת ירדו, שנורה ולקה בשיתוק.

תאוות-הנקמה מורשת עמוק בטבע האנושי, ובמסורת של עמים רבים. יכולנו לעמוד על כך אצלנו, אחרי הפיגוע: המו-נים בישראל זעקו לנקמה, ואף ניסו להשיג אותה במו ידיהם. כך עלול להיווצר מעגל-קסמים: פלסטינים ינקמו בישרא-לים, ישראלים בפלסטינים. שום הסלמה של שפיכות-הדמים לא תשים לו קץ. להיפך, כל הסלמה תגרום לשפיכות-דמים נוראה יותר — עד שיימצא פיתרון-השלום, שיאפשר התפיי-סות, או לפחות דרוקים.

באותו הערב, לפני הראיון, השתתפתי בירושלים בסמפוס"יון על הפאשיום. מלומר ישראלי צעיר, הפרופסור משה צימרמן, הירצה בו על מחקר שנערך באירופה כדי לעמוד על שיעור אנשי "הימין הרדיקלי" (קרי: הניאונאציזם והניאור-פאשיסטיזם) במדינות השונות. כדי לאפשר מדידה, נערכה רשימה של עמדות המהוות את סימניה-היכר של הפאשיסטי-הצמיח.

כמעט כראש הרשימה הזאת עולמת הדרישה לעונש-מוות.

הגייס החמישי

גאולה כהן אוהבת להשתמש במונח "גייס חמישי". היא מטיחה אותו בכל הזדמנות בפני יוסי שריד, שותפה-יריבה בחילופי-השמצות אינסופיים.

כשרפנה ברק ריאיינה את גאולה כהן לפני שבוע, ביקשתי אותה לברר אצל גאולה מה היא יודעת על מקור המונח הזה. גאולה ביקשה שהות של כמה שעות, ואחר-כך אמרה שהמקור הוא ספרדי. זה נכון. בכל זאת קצת מפליא שמי שמשמשת במילים אלה בתכיות ובחופשיות כה רבה, זקוקה לשהות כדי לברר מה מקורן.

כשיא מלחמת-האזרחים הספרדית, כאשר התקדם הצבא הפאשיסטי לעבר בירת הרפוב"ל יקה, התפאר אחד הגנרלים של, אמיליו מולה, בנאום בר"דיו, שארבעה גייסות עולים על מדידה, והגייס החמישי נמ"צא בתוכה! כוונתו היתה לאור-הדיו של פראנקו בעיר עצמה, שפעלו מכפנים כדי להרוס את הרפובליקה.

משמע, השימוש הראשון ב"מונח הזה בא דווקא לשבח את אנשי "הגייס החמישי". ברוח זו יכולנו לומר שרשת שביצעה את העסקי-שבמצריים ב"1944 היתה גייס חמישי שלנו. אלא שבמרוצת הזמן, כאשר רעת-הקהל העולמית פנתה נגד פראנקו, לבש המונח ציביון שלילי. כשמשמשים כיום במונח "גייס חמישי", הכוונה היא לרשת מאורגנת של בוגדים, היושבים בתוכנו והמסייעים לאויבינו.

בעצם, לגבי גאולה כהן השימוש הזה במונח הוא בעייתי. כי רדיעותיה של הגנרת מהתחיה בוודאי קרובות הרבה יותר לרדיעותיו של פראנקו מאשר לרדיעות מתנגדיו.

חוויות בעזה

עמרתו לברי במחסום ארז, וחכייתי למכונית של ידידים מעזה, שעמדו לאסוף אותי. במרחק-מה עמדה קבוצה של חיילי

כהן

ינה חוה העלים הזה